

Lätta vapen från Sverige

En förödande exportsuccé

Lätta vapen från Sverige

En förödande exportsuccé

Rolf Lindahl

Kristna Fredsrörelsen

Utgiven av Kristna Fredsrörelsen

December 2006

www.krf.se

ISBN: 978-91-976078-2-7

*En rapport initierad av det svenska nätverket om lätta vapen SANSÅ
– Swedish Action Network on Small Arms – där följande organisationer
ingår: Kristna Fredsrörelsen, Liv & Fredsinstitutet, Rädda Barnen, Svenska
Amnesty, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Svenska Röda Korset.
www.sansa.org*

Innehåll

Inledning	6
Svensk politik och praxis	8
Internationellt pådrivande	8
Bristande nationell implementering	9
Stor exportör	10
Företagen	12
Produktion och export	14
Carl Gustaf.....	14
AT4.....	16
Robot 70	18
AK5	20
Bill	20
NLAW.....	21
Ammunition	22
Rekommendationer	25
SANSA	28
Noter	30

Inledning

Det är inte främst stridsvagnar, ubåtar och stridsflygplan, utan automatkarbiner, granatgevär och pansarskott som används i de krig som rasar i världen. Mängder av sådana lätta, bärbara, vapen florerar på den svarta marknaden och när en konflikt bryter ut strömmar dessa vapen mot den nya krigsskådeplatsen. Många gånger sätts sedan dessa lätta vapen i händerna på barn och därmed får konflikten en extra hänsynslös dimension. Sedan 1990 har mer än tre miljoner människor dödats i väpnade konflikter. Två miljoner av dessa krigsoffer utgörs av barn. Det dör alltså betydligt fler barn än soldater i dagens krig.¹

Det uppskattas att det idag finns omkring 639 miljoner lätta vapen i världen; ett vapen för var tionde människa. Varje år produceras dessutom 8 miljoner nya. Situationen är allvarlig. En halv miljon människor dödas varje år av lätta vapen. Det vill säga mer än 1 300 människor per dygn eller en person varje minut. 300 000 av dessa dödas i väpnade konflikter.²

Om man ser till den ödeläggelse de orsakar, skulle lätta vapen faktiskt kunna beskrivas som ”massförstörelsevapen”, sade FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid Millenniemötet i september 2000.

Av dessa skäl är det ytterst viktigt att det internationella samfundet kommer fram till effektiva åtgärder som minskar utbudet och motverkar problemen med spridningen av lätta vapen.

Denna rapport handlar om den svenska produktionen och exporten av lätta vapen, inklusive ammunition. Rapporten gör inte anspråk på att vara heltäckande. Snarare utgör den ett axplock som kan ge en fingervisning om vilken roll Sverige har i den globala spridningen av lätta vapen.

a million faces. a message. arms

Den 26 juni lämnades ett uttalande över till FN:s generalsekreterare Kofi Annan. En miljon människor världen över kräver i uttalandet att världens länder kommer överens om ett internationellt avtal för att reglera vapenhandeln. I Sverige deltog tusentals människor i kampanjen.

Läs mer på:

www.controlarms.org

Vad är lätta vapen?

Någon universell definition av lätta vapen finns ännu inte, men oftast avses civila och militära skjutvapen samt tillhörande ammunition som en eller ett fåtal personer kan bära och hantera. Enligt en expertgrupp inom FN (1997) omfattas lätta vapen av följande kategorier: 1) **Små vapen** (small arms) såsom pistoler, revolverar, lätta maskingevär, 2) **Lätta vapen** (light weapons) såsom granatgevär, pansarvärnsvapen, bärbara luftvärnssystem och vissa granatkastare, 3) **Ammunition** till nämnda vapen samt handgranater, landminor och sprängämnen. I dagligt tal används i Sverige termen "lätta vapen" och avser då både små och lätta vapen samt ammunition. Denna rapport handlar huvudsakligen om militära lätta vapen och ammunition.

Internationellt pådrivande

På den internationella arenan är Sverige ett föredöme som med pondus verkat för en stärkt kontroll av handeln med lätta vapen. Sverige har i dessa sammanhang intagit ett progressivt förhållningssätt.

I samband med EU-ordförandeskapet var Sverige pådrivande när det gäller att samordna EU:s politik på området inför den första FN-konferensen om lätta vapen 2001. En politik som bland annat gick ut på att man inte bara bör fokusera på den illegala handeln utan även måste kontrollera den legala handeln med lätta vapen bättre. Den legala handeln står ju faktiskt för uppemot 90 procent av den totala handeln.³ Man lyfte även fram vikten av att stärka exportkontrollen av lätta vapen och införa särskilda kriterier som tar hänsyn till exempelvis mänskliga rättigheter i FN:s handlingsprogram. Sverige och EU betonade dessutom vikten av ökad öppenhet och att medlemsstaterna rapporterar exporten i nationella rapporter.

Sverige har gett stora bidrag till olika lätta vapen-relaterade projekt över hela världen, till exempel insamling och förstöring av vapen samt demilitarisering och återanpassning av före detta soldater. Man har även gett stöd till enskilda organisationer för deras lätta vapen-arbete, exempelvis till Saferworld i London, Small Arms Survey i Geneve och Sipri i Stockholm. UD har också medverkat som observatör i det svenska lätta vapen-nätverket, SANSA.

De senaste åren har problematiken med lätta vapen också berörts i regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten. I skrivelsen för år 2001 står följande att läsa: ”Sverige arbetar tillsammans med andra länder för verkningfulla åtgärder mot spridningen och användningen av lätta vapen.”⁴

Flera svenska riksdagsledamöter har också varit internationellt engagerade i lätta vapen-frågan och har bland annat deltagit i FN-konferenser om lätta vapen. Riksdagsledamöterna har också utbytt erfarenheter och strategier inom ramen för *The Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons*, ett forum som Kristna Fredsrörelsen har stöttat aktivt, och som samlar parlamentariker från hela världen.

Bristande nationell implementering

Dessvärre bleknar de svenska insatserna när vi studerar situationen på hemmaplan. Sverige lever i många avseenden inte upp till flera krav som FN ställer på medlemsländerna. De insatser Sverige gör på det internationella planet riskerar därför att motverkas av en bristfällig uppfyllelse av våra åtaganden.

Nedan följer några exempel på den svenska inkonsekvensen mellan internationell retorik och nationell praktik.

- I FN:s handlingsprogram från 2001 står att länderna ska öka öppenheten för att kunna bekämpa den illegala handeln med lätta vapen. Sverige är såväl nationellt som internationellt en varm förespråkare av ökad öppenhet. I regeringens skrivelse om vapenexport framgår att regeringen ”har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten, och har kontinuerligt sökt förbättra redovisningen i syfte att verka för ökad öppenhet.”⁵ Men den svenska regeringens redovisning av lätta vapen lämnar i praktiken mycket övrigt att önska. Sverige redovisar inte import av vapen överhuvudtaget och den export som redovisas är så bristfällig att det inte går att särskilja vad som avser lätta vapen och vad som är annan krigsmateriel.

- Enligt handlingsprogrammet skall staterna också säkerställa en tillförlitlig märkning av varje vapen för att kunna garantera möjligheten att spåra varje vapen och ställa leverantörer till svars om vapen förekommer i strid med internationella överenskommelser. Sverige har internationellt drivit på för ett globalt instrument som reglerar märkning. Men nationellt har Sverige inte några som helst lagstadgade krav på märkning av producerade, utförda och införda vapen och ammunition, utan lämnar det åt industrin själv att besluta om detta.
- Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmaterielklassade lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade i att Sverige mellan åren 2000 till 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 146 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.⁶

Stor exportör

Regeringen berömmar sig själv för det internationella arbetet och lyfter fram att Sverige inte har någon större produktion av lätta vapen. ”Det kan konstateras att finkalibriga militära eldhandvapen, den viktigaste delen av begreppet ’lätta vapen’, spelar en mycket marginell roll i den svenska exporten. Detta är av viss betydelse att kunna konstatera i ljuset av Sveriges aktiva agerande i arbetet inom FN:s ram mot illegal handel med lätta vapen.”⁷

Men det är inte bara finkalibriga vapen som utgör problem när det gäller lätta vapen. Sverige är en stor producent och exportör av militära, bärbara pansarvärnsvapen med grövre kaliber. Sveriges internationella arbete för att bekämpa

spridningen av lätta vapen motverkas av att vi själva har en stor inhemsk produktion och exporterar mängder av lätta vapen, inte sällan till väpnade konflikter.

Det svenska företaget Saab Bofors Dynamics är världsledande inom området bärbara pansarvärnsvapen. Man har sålt över en miljon vapensystem till över 50 länder världen över.⁸ Det mest spridda vapnet är granatgeväret Carl Gustaf som sedan 1963 sålts till över 40 länder. Carl Gustaf har använts i en mängd krig, exempelvis i Burma, Kambodja, Sri Lanka, Vietnam och Kashmir.⁹

Export till 20 länder

Enligt ISP har Sverige under åren 2000-2005 har exporterat lätta vapen och ammunition till följande länder:¹⁰

Australien	Frankrike	Litauen	Tunisien
Bahrain	Förenade arabem.	Norge	Tyskland
Botswana	Irland	Storbritannien	USA
Brasilien	Kanada	Thailand	Venezuela
Chile	Lettland	Tjeckien	Österrike

"Non Violence" fredssymbol av den svenska konstnären Carl Fredrik Reuterswärd framför FN:s huvudkontor i New York. Fotografi: Rolf Lindahl.

Företagen

Sverige har en lång tradition av produktion och export av lätta vapen. Från finkalibriga handeldvapen till större bärbara pansarvärnsvapen. På senare år har emellertid utvecklingen av handeldvapen decimerats kraftigt. Istället har Sverige etablerat sig som en dominerande aktör inom området bärbara pansarvärnsvapen.

Vad gäller exporten av pansarvärnsvapen så handlar det i synnerhet om *Saab Bofors Dynamics*. I en videopresentation från företaget påstår de att de är världsledande inom pansarvärnsområdet med över en miljon sålda vapensystem världen över.

”Saab Bofors Dynamics has supplied over 50 countries with the means to destroy enemies.”

Utöver olika typer av missiler och robotar till tyngre vapensystem gör Saab Bofors Dynamics en lång rad korträckviddiga pansarvärnsvapen. Företaget har ett brett utbud och har sålt vapen och ammunition till ett stort antal länder världen över. Företaget moderniserar också just nu, för den svenska försvarsmaktens räkning, den finkalibriga automatkarbinen AK5.

Tomas Samuelsson, vd för Saab Bofors Dynamics säger till Saabs personaltidning V.I.P. nr 1, 2002 att ”[o]mrådet lätta, burna pansarvärnsvapen är en relativt liten nisch på materielsidan, men vi har en ledande position på världsmarkna-

den. Få av våra konkurrenter kan erbjuda den bredd vi har. En annan framgångsfaktor är det samarbete vi har med det amerikanska försvaret ... där vi bedriver ett djupgående utvecklings- och förbättringsarbete för Carl Gustafsystemet.”

Anders Florenius, informationschef på Saab Bofors Dynamics, understryker att exporten numera går för högtryck. ”Det har skett en dramatisk förändring. De stora bitarna i vår export förra året var pansarvärnsprodukterna Carl-Gustaf och AT4.”¹¹

Saab Bofors Dynamics har även ett samarbete med *BAE Systems Bofors* när det gäller pansarvärnsprojektilen STRIX.

Svenska företag utvecklar och säljer även en lång rad olika typer av ammunition till lätta vapen. Utöver den ammunition Saab Bofors Dynamics gör till sina vapen är det nordiska företaget *Nammo* en stor producent av ammunition. De producerar både både fin- och grovkalibrig ammunition till såväl civila som militära kunder.¹²

Delar till lätta vapen, så som sikten, görs till exempel av företaget *Aimpoint*. Aimpoint har specialiserat sig på rödpunktsikten (lasersikten) och enligt företaget används över 400 000 sikten bland militära användare idag. Ungefär hälften av deras produktion är avsedd för militären och företaget har fått stora order från den amerikanska och franska försvarsmakten.¹³

Ett annat företag är det svensk-franska företaget *Eureenco* som levererar explosivämnen och drivmedel till ammunition för lätta vapen och större vapensystem.

Granatgeväret Carl Gustaf

Det mest spridda vapnet av de svensktillverkade lätta vapnen är antagligen granatgeväret Carl Gustaf som sedan 1963 sålts till över 40 länder. Det utvecklades ursprungligen 1948 av det statliga företaget FFV – Förenade fabriksverken. 1991 köptes FFV upp av Celsius som år 2000 i sin tur köptes upp av Saab. Idag är det Saabs dotterbolag, Saab Bofors Dynamics, som producerar Carl Gustaf.

FFV sålde granatgeväret med tillstånd av den svenska regeringen till minst 22 stater, nämligen Australien, Brasilien, Burma, Danmark, Ghana, Indien, Irland, Japan, Kanada, Malaysia, Nederländerna, Nepal, Nigeria, Norge, Nya Zeeland, Portugal, Singapore, Storbritannien, Tyskland, USA, Venezuela och Österrike.

Utöver detta har FFV levererat Carl Gustaf via Storbritannien (och i något fall via Nederländerna, Tyskland och Singapore) till minst 24 stater, nämligen Abu Dhabi, Australien*, Bahrein, Botswana, Burma*, Dubai, Ghana*, Israel, Jemen, Kambodja, Kenya, Kuwait, Libyen, Malawi, Malaysia*, Mont Serrat, Nepal*, Nigeria*, Nya Zeeland*, Oman, Qatar, Saudiarabien, Syrien och Zambia. (de stater stater med * ingår i båda kategorierna, vilket betyder att de någon period fick köpa direkt och vid andra tillfällen togs vägen via mellanland.)

Carl Gustaf har använts i en mängd krig, exempelvis i Burma, Kambodja, Sri Lanka, Vietnam och Kashmir.¹⁴

1983 levererade FFV granatgeväret Carl Gustaf till Burma till ett värde av 33 miljoner kronor. Ett halvår senare avslöjades att Carl Gustaf användes av regeringsstyrkorna för att spränga sönder de bunkrar som gerillan försvarade sig i.¹⁵

”Sedan burmeserna fått tillgång till Carl Gustaf när de mycket lättare våra posteringar. Vi kunde inte ana att ett neutralt land som Sverige skulle sälja vapen till vår fiende”, sade en militär befälhavare hos Karenfolket i Burma.¹⁶

1985-1986 levererade FFV stora mängder ammunition, avsedd för granatgeväret Carl Gustaf till Indien. De indiska soldaterna på Sri Lanka använde Carl Gustaf, med stor framgång.¹⁷

Ett decennium senare, sommaren 1996, publicerade Aftonbladet och SVT:s Rapport bildbevis på att svenska Carl Gustaf användes av indiska soldater i kriget i det omstridda Kashmir.

En indisk generalmajor berättade för Aftonbladet att ”Efter tio salvor med granatgeväret hade vi sprängt rejäla hål i bunkerns väggar. Kvar blev åtta döda gerillasoldater”.¹⁸

2002 fick Saab Bofors Dynamics ett nytt kontrakt avseende Carl Gustaf och ammunition till Indien till ett värde av 300 miljoner kronor, enligt ett pressmeddelande från Saab den 25 mars 2002. Affärerna med Indien går tillbaka ända till 1974 och en omfattande licensproduktion i Indien har medfört att det är ett av den indiska arméns viktigaste vapen. ”Indien är en betydelsefull kund på Carl Gustaf-systemet och under de senaste åren har vi gjort betydande affärer med Indien”, säger Anders Florenius på Saab Bofors Dynamics till Dagens Industri den 29 september 2005. Enligt DI har 2002 års affär följts upp av ytterligare två större affärer på uppemot 600 miljoner kronor av nya moderniserade vapen.

Enligt Saab Bofors Dynamics som utvecklar Carl Gustaf idag är det ett vapen som är utvecklat för att ge soldaterna möjlighet att bekämpa de flesta mål och som kan användas i nästan alla typer av stridigheter.¹⁹

En stor köpare av Carl Gustaf är USA och man har senast använt vapnet i krig i Afghanistan och Irak.

Burma våren 1994. Ett Carl Gustaf granatgevär beslagttaget av Karenfolket. Fotografi: Sven Bergman.

Pansarskottet AT4

Pansarskottet AT₄ och dess efterföljare AT₄CS utvecklas av Saab Bofors Dynamics. AT₄ är ett engångsvapen – ”fire and forget”, som det kallas. Vapnet utvecklades under 1970-talet av dåvarande FFV och sedan 1985 har AT₄ sålts i över 800 000 exemplar världen över.²⁰ AT₄ finns i flera länder, däribland Brasilien, Danmark, Nederländerna, Frankrike, USA, och Venezuela.²¹

Att legalt exporterade vapen lätt kan avledas till den illegala marknaden visar det brasilianska exemplet där lokal polis har beslagtagit tio svenska AT₄ i händerna på knarkligor i Rio. Men Saab skyller ifrån sig. ”Det är polisens problem att reda ut hur de här hamnat där”, hävdar marknadschef Magnus Espelund.²²

AT₄ utgör ett centralt vapensystem för den amerikanska militären. 1985 tecknades en första order om export av 267 000 pansarskott AT₄ till USA. Åtminstone 300 000 vapen har tillverkats på licens i USA av Alliant Tech Systems och 600 000 enheter är i bruk av den amerikanska militären.²³

”The AT₄ is one of the most successful anti-armour weapons ever developed.”

”...ability to penetrate the armour of modern light armoured vehicles and devastate their interiors.”

Saab Bofors Dynamics om AT₄.

AT₄ i amerikanska händer är en historia som till stor del handlar om krig. Samtidigt som USA invaderade Grenada i oktober 1983 gav regeringen tillstånd för provleveranser till USA. När USA invaderade Panama i december 1989 användes AT₄ vid invasionen. Ett par år senare, under Gulfkriget användes AT₄ igen för att bland annat slå ut de irakiska stridsfordonen.²⁴ Det har även använts av de amerikanska trupperna i Irak 2003 och i Afghanistan.

*En amerikansk soldat skjuter med AT₄, juli 2004.
Fotografi: John P. Curtis, U.S. Navy.*

AT4 CS (confined space) är en uppgraderad version som är särskilt anpassad för gerillaliknande stadskrigföring och kan avfyras i mycket trånga utrymmen. I april 2004 fick Saab Bofors Dynamics en första order på AT4 CS från USA. ”Under 80-talet såldes över 600.000 exemplar av föregångaren AT4 och det är ju ett stort steg att vi nu har fått in efterföljaren också. Vi förväntar oss stora volymer”, säger Anders Florenius, informationschef på Saab Bofors Dynamics, till Reuters den 19 april 2004.

”The AT4 CS is the only anti-armour weapon in the world that can be used to the full in the tight conditions of urban warfare.”

”...highly lethal against most types of targets on the battlefield.” Saab Bofors Dynamics om AT4 CS, www.saab.se, okt 2006.

Robot 70

Luftvärnsroboten Robot 70 började tillverkas första gången 1977 och finns idag i minst 20 länder, till exempel Argentina, Bahrain, Brasilien, Förenade Arabemiraten, Indonesien, Iran, Pakistan, Singapore, Tunisien och Venezuela. Totalt har 1 600 system levererats med i genomsnitt tio robotar till varje.²⁵

Robot 70 är ett så kallad MANPADS – Man-portable air-defence system – alltså ett bärbart luftvärnssystem som man från marken kan skjuta ner flygplan och helikoptrar med. FN och andra regionala organisationer har ägnat MANPADS särskild uppmärksamhet de senaste åren och överenskommelser har gjorts för att skärpa kontrollen av exporten. FN:s vapenhandelsregister, där staterna varje år rapporterar försäljning och import av större vapensystem, har också utökats till att även omfatta MANPADS. Anledningen är

att dessa vapensystem anses särskilt farliga om de kommer i händerna på terrorister som kan skjuta ner civilt flyg.

Det speciella med den svenskutvecklade Robot 70 är dels att den är så lätt att transportera och göra skjutklar och att laserstyrningen av roboten gör att den är svår att upptäcka eller störa.

På den singaporianska försvarsmaktens hemsida öser man beröm över Robot 70.

“Setting up takes only 30 seconds, while reloading time is only 10 seconds. This missile system has an effective range of 5 km, and serves primarily to provide low-level air defence coverage for the Army Divisions.”²⁶

1984 polisanmälde Svenska Freds Bofors för olaglig vapensmuggling av Robot 70 vilket blev upptakten till den så kallade Boforsaffären. Bofors smugglade Robot 70 till de förbjudna länderna Dubai (Förenade Arabemiraten) och Bahrain genom att använda Singapore som mellanstation för illegal vidareexport.

Den 20 februari 1986 godkände regeringen försäljning av 680 stycken Robot 70 till Pakistan.²⁷ 1999 användes Robot 70 av pakistansk militär i det så kallade ”Kargilkriget” i Kashmir.

Mer än 16 000 Robot 70-missiler har sålts till över 20 länder framgår det av Saabs informationsbroschyr om Robot 70.

Automatkarbin 5

AK5 är i grunden ett belgiskt vapen som modifierats och anpassats primärt för det svenska försvarets behov av FMV och licenstillverkats av Bofors och FFV (Bofors Carl-Gustaf AB) sedan 1984. Omkring 190 000 exemplar har tagits fram. Tillbehör är bland annat en 40 mm granatkastare och bajonett.²⁸

1998 ansökte Bofors om tillstånd att sälja 180 000 AK5 till Venezuela till ett värde av 1,1 miljarder kronor. När Bofors fick nej av ISP skrev man ett särskilt brev till försvarsminister Björn von Sydow där man uttryckte sitt missnöje över beslutet. Svenska Freds skickade 100-tals vykortsrösor till ISP för deras beslut.²⁹

I oktober 2005 fick Saab Bofors Dynamics kontrakt av Försvarets Materielverk, FMV, att modernisera 40 000 vapen, nästan hela det svenska beståndet av AK5. Kontraktet är på cirka 260 miljoner kronor och innebär att de ska göras lättare, kortare och ges möjlighet att kompletteras med avancerade sikten.³⁰

Pansarvärnsroboten BILL

Robot 56 Bill demonstrerades för första gången 1982 och serieleverans påbörjades 1988. Bill (Bofors Infantry Light and Lethal anti-tank missile) är en medelavstånd anti-tank robot. Den flyger ovanför sitt mål och skjuter sedan ut projektiler rakt nedåt. Roboten är anpassad för infanterisoldater. Roboten kan enligt tillverkaren slå ut alla typer av stridsvagnar och även användas mot ”mjuka mål”, det vill säga människor.

Bill har exporterats till Brasilien och Österrike. Österrike har haft vapnet i bruk sedan 1989 och beställde 2001 ytterligare leveranser för Bill-systemet för 100 miljoner kronor.³¹

NLAW

NLAW, står för Next generation Light Anti-tank Weapon och är ett pansarvärnsvapen som utvecklas av Saab Bofors Dynamics. NLAW är, liksom AT4, ett så kallat "fire and forget"-vapen, det vill säga ett engångsvapen som slängs efter att vapnet är avfyrat.

Den 4 juni 2002, meddelade Försvarets materielverk att de tecknat ett samarbetsavtal med sin brittiska motpart om gemensam utveckling och produktion av NLAW för nära 5 miljarder kronor. Utvecklingen sker i Sverige och produktionen i Storbritannien. Utgångspunkten har varit att vapnet ska tas i bruk år 2006.

Utöver försäljning till de svenska och brittiska försvarsmakterna kan samarbetet vara inledningen på stora exportaffärer, främst från Storbritannien, affärer som i så fall kommer att gälla enligt brittiska exportregler.

"Vi hoppas på att kunna sälja systemet till andra länder och tror att det finns en betydande exportpotential", sade Saab Bofors Dynamics informationschef Anders Florenius till TT den 22 maj 2002.

*"Full Effect
on Target"
står det i Saab
Bofors Dyna-
mics folder om
NLAW.*

Ammunition

Nammo

Även när det gäller olika typer av ammunition är Sverige en betydande producent. Utöver den ammunition som görs av främst Saab Bofors Dynamics utvecklar det nordiska företaget Nammo, som bildades 1998, ammunition till flera olika typer av lätta vapen och tyngre vapensystem.

En mycket kritiserad ammunition är en dumdumliknande kula, 12,7 mm MP, som görs av det norska Nammo Raurfors. En typ av kula som trasar sönder mänsklig vävnad när den träffar. Nammo har licensproduktion av 12,7 mm ”dumdumkula” i Malaysia. Kulan har fått det svenska, norska och finländska Röda Korset att samfällt agera och kritisera produktionen.

Eurengo

Det fransk-svenska företaget Eurengo gör explosivämnen och drivmedel för en lång rad olika typer av ammunition till lätta vapen och större vapensystem.

Carl Gustaf ammunition

En följd av de stora amerikanska beställningarna är att Saab Bofors Dynamics utvecklat ammunitionen just för amerikanska ändamål. Till Carl Gustaf finns en lång rad olika slags ammunition, från tunga pansarvärnsbrytande ammunition till rök- och lysgranater.

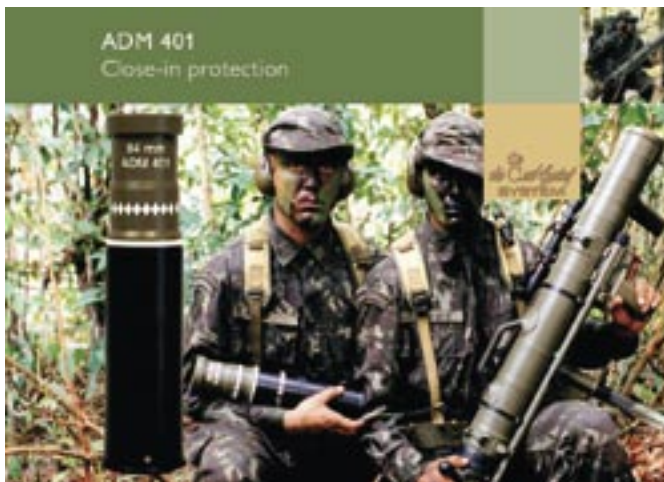
*Ammunition till Carl Gustaf
från Saabs reklambroschyr*

”Det faktum att vi kontinuerligt får nya beställningar på ammunitionssidan för Carl Gustaf, bidrar till lönsamheten samt att vi tar nya kunder varje år”, säger Saab Bofors Dynamics VD Tomas Samuelsson till Saabs personaltidning V.I.P. nr 1, 2002.

En typ av ammunition som syftar till att bekämpa ”mjuka mål”, det vill säga människor, är den så kallade HE 44I. ”For combating troops in the open, behind cover or in slit trenches as well as soft-skinned vehicles and similar types of target”, skriver Saab på sin hemsida om ammunitionen.³²

Ett annat slags ammunition till Carl Gustaf är den så kallade AMD 40I, en typ flechetteammunition. Ammunitionen är enligt Saab särskilt utvecklad för krigföring i stadsmiljö och i djungeln. Vid explosionen sprids över 1000 flechetter, små sylvassa pilar, i ett område av 100 meter. ”Extremt effektiv mot fiendeangrepp” skriver Saab på sin hemsida.³³

Flechetteammunition är särskilt inhuman och risken att oskyldiga civila skadas eller dödas är stor. Amnesty och andra

Saabs informationsbroschyr om ADM 40I.

människorättsorganisationer har riktat hård kritik mot användningen av flechetteammunition. Den amerikanska organisationen Human Rights Watch skriver i ett uttalande den 29 april 2003 att ”användning av sådana antipersonella vapen i tätbefolkade områden gör riskerna för civila skador oacceptabelt höga”.

Pansarvärnsprojektilen Strix

Pansarvärnsprojektilen Strix började utvecklas 1984 och finns sedan 1994 i bruk av svenska armén efter en beställning i juli 1991. Den skjuts ut från en granatkastare, har en räckvidd på 7 km och är takslående, det vill säga slår ut sitt mål ovanifrån. Projektilen har en infraröd målsökning och sägs vara den mest avancerade granatkastarammunitionen på världsmarknaden.³⁴

Strix har utvecklats i samarbete mellan nuvarande BAE Systems Bofors och Saab Bofors Dynamics. 1996 fick Celsius (som då ägde dessa företag) ett kontrakt på 445 miljoner kronor för försäljning av STRIX till Schweiz.³⁵

Rekommendationer

Övergripande

Sverige bör gå före internationellt och ta en ledande roll för effektiv kontroll av och demokratiskt inflytande i frågan om lätta vapen. I detta ingår åtgärder mot spridning och användning av lätta vapen som producerats i och exporteras från Sverige.

Som en stor producent och exportör av lätta vapen har Sverige ett särskilt ansvar. Ansvaret slutar naturligtvis inte med att materielen lämnar den svenska gränsen. Vi måste även ta hänsyn till konsekvenserna av vår politik.

Restriktivitet

Det bör tillämpas särskild försiktighet vid tillståndsgivning av export av lätta vapen. Kommande svenska riktlinjer för krigsmaterielexport bör ta hänsyn till detta. Det kan exempelvis finnas anledning att utöka krigsmaterielkategorierna med ytterligare en – *Krigsmateriel för närstrid* – för vilken det bör finnas extra restriktiva riktlinjer som ytterligare begränsar möjligheter till export till länder i krig eller länder där allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna förekommer.

Nationell strategi

Sverige bör utveckla en nationell strategi, i brett samarbete med allmänhet och det civila samhället, kring lätta vapen. En strategi som tydliggör svenska strävanden inom området och som möjliggör uppföljning och utvärdering av svenska positioner och åtgärder.

Ökad öppenhet

Redovisningen av export av lätta vapen bör göras så detaljerad som möjligt. Den svenska redovisningen över export av lätta vapen har inte utökats sedan 2001. Regeringen redovisar alltså inte hur mycket lätta vapen som exporteras från Sverige. De kategorier som används är för grovhuggna för att kunna urskilja den svenska exporten av lätta vapen.

Till exempel är kanoner och pansarvärnsvapen en och samma kategori. Regeringen redovisar också endast värde för exporten, inte det totala antalet vapen. Den svenska redovisningen lämnar därvidlag mycket kvar att önska. Utöver detta redovisar inte Sverige något om nationell produktion, licensproduktion, transit eller vidareexport av lätta vapen.

Märkning och spårning

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen skall staterna säkerställa att tillförlitlig märkning av varje vapen finns, med uppgifter om land och företag för att kunna garantera möjligheten att spåra varje vapen. Staterna skall vidare vidta åtgärder för att förhindra produktion, förvaring, försäljning mm av lätta vapen som inte har tillförlitlig märkning. Dessutom skall det finnas ett heltäckande register över alla lätta vapen i landet samt effektiva instrument för spårning av dessa vapen. Sverige bör införa ett lagstadgat krav på märkning av producerade, utförda och införda vapen och ammunition. Likaså bör ett centralt register över produktion och export av krigsmaterielklassade lätta vapen och ammunition införas.

Följdleveransstopp

Inga tillstånd till leveranser av lätta vapen ska kunna genomföras utan att ett "bäst-före-datum" utfärdats. Den idag konsekvent förda politiken att alltid tillåta följdleveranser måste överges. Det ska inte gå att hänvisa till en 30 år gammal affär (ett exempel är Saab Bofors Dynamics affär våren 2002 med Carl Gustaf till Indien) som motiv för att bevilja export.

Regler för vapenimport

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen från 2001 åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmaterielklassade lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade i att Sverige mellan åren 2000 till 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 146 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.³⁶ Sverige har även importerat lasersikten till försvaret och polisen från Vitryssland, ett land som brukar kallas Europas sista diktatur.³⁷

Exportstopp till länder med barnsoldater

Sverige bör införa ett exportstopp av lätta vapen till länder där det förekommer barnsoldater. Enligt FN:s beräkningar deltar fler än 250 000 barn under 18 år i konflikter världen över under 2006. Barnsoldater finns i både regeringsarméer och miliser samt i ett stort antal olika beväpnade gerillagrupper. Mellan 2001-2004 deltog barnsoldater i minst 21 väpnade konflikter enligt the Coalition to Stop the Use of Child Soldiers (Child Soldiers Global Report 2004).

Stöd till Arms Trade Treaty

Det civila samhället har under många år drivit kravet om ett globalt avtal för vapenhandel, som är juridiskt bindande och som utgår från internationell rätt. EU uttalade sitt stöd för ett sådant så kallat Arms Trade Treaty under 2005, och Sveriges regering säger i budgeten för 2007 att de aktivt kommer att stödja ett sådant avtal. I FN har också de första stegen tagits genom en resolution som tillsätter en expertgrupp år 2008 för att utreda hur ett sådant avtal kan utformas. För att ett avtal verkligen ska bli effektivt och få någon praktisk betydelse i att minska den okontrollerade vapenhandeln är det av yttersta vikt att det finns strikta och konkreta skrivningar, samt att det slutgiltiga avtalet får stöd från många länder. Vi förutsätter att det är detta Sverige kommer verka för.

SANSA – Swedish Action Network on Small Arms är ett nätverk av svenska organisationer som tillsammans vill verka för ökad kunskap om effekterna och spridningen av lätta vapen både i Sverige och internationellt.

Läs mer på www.sansa.org.

Nedan är några av de organisationer i Sverige som jobbar med lätta vapenfrågor.

Amnesty International

Amnesty International är en världsomspännande organisation som arbetar för mänskliga rättigheter. Tillsammans med Oxfam och IANSA tog Amnesty 2003 initiativ till kampanjen Control Arms.

www.amnesty.se

Kristna Fredsrörelsen

Kristna Fredsrörelsen arbetar med preventiv närvaro i konfliktområden, för mänsklig säkerhet och fredlig konfliktlösning. Vi arbetar för ett tuffare regelsystem för vapenhandel i Sverige och internationellt samt har byggt upp ett omfattande arbete med lätta vapenfrågor.

www.krf.se

Liv & Fredsinstitutet

Liv & Fredsinstitutet (LPI) är ett specialiserat institut som bedriver forskning om internationella konflikter utifrån ett kristet etiskt perspektiv.

www.life-peace.org

Rädda Barnen

Rädda Barnen med över 85 000 medlemmar kämpar för barns rättigheter och är en av de ledande medlemmarna inom International Save the Children Alliance som verkar i över 100 länder. Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta situationer - i Sverige och i världen. Arbetet innefattar stöd till barnsoldater och åtgärder mot våld. Rädda Barnens arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter.

www.rb.se

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen är en förening för människor som anser att konflikter ska lösas utan våld och att krig ska förebyggas genom samarbete, ekonomiska medel och diplomati. Svenska Freds verkar för en skärpt lagstiftning mot och hårdare kontroll av vapenhandeln både nationellt och internationellt.

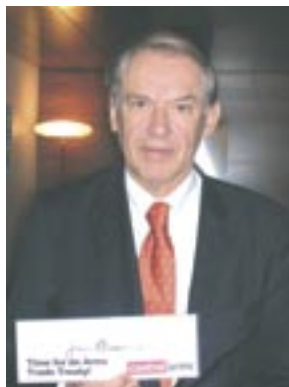
www.svenskafreds.se

Svenska Röda Korset

Röda Korset är en världsomspännande organisation som arbetar med humanitärt hjälparbete. Vårt mål är att lindra och förhindra mänskligt lidande, oavsett vem det drabbar och hur det än uppstår. Svenska Röda Korset arbetar bland annat med frågor som berör tillgången till och användningen av civila skjutvapen i Sverige.

www.redcross.se

Den 5 juli 2006, i samband med FN:s konferens om lätta vapen, uppväktar representanter för SANSA och Kristna Fredsrörelsen Sveriges utrikesminister Jan Eliasson. En affisch med Sveriges bidrag till kampanjen "Million Faces" lämnas över till Eliasson, som själv passar på att ställa sig bakom kravet på ett Arms Trade Treaty.

Fotnoter

- ¹ UNDP Report 2005.
- ² UNDP Report 2005 och Small Arms Survey 2002: Counting the human cost.
- ³ Small Arms Survey 2001: Profiling the Problem.
- ⁴ Regeringens skrivelse 2001/02:114, Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 2001.
- ⁵ Regeringens skrivelse 2002/03:114, Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 2002.
- ⁶ Riksdagens utredningstjänst, 2004-11-10, Dnr 2004:1973.
- ⁷ Regeringens skrivelse 2001/02:114.
- ⁸ Svenska Freds Fadderbrev mot vapenhandel och minor, september 2003.
- ⁹ Se exempelvis ”Vapenexport - svenskt stål biter” av Henrik Westander 1995, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Medborgarkommissionens rapport om svensk vapenexport, SOU 1888:15 samt Konstitutionsutskottets granskningsbetänkande 1988 och 1992.
- ¹⁰ Enligt en sammanställning av Inspektionen för strategiska produkter (ISP), utlämnat till Svenska Freds av Kammarrätten 23 november 2006, mål nr 6784-06.
- ¹¹ Dagens Industri, den 15 mars 2006.
- ¹² <http://www.nammo.com>.
- ¹³ Läs mer om Aimpoint på <http://www.aimpoint.com>.
- ¹⁴ Landredovisningen här och ovan bygger på en sammanställning av Henrik Westander 1998, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen som i sin tur bla bygger på ”Slutrapport om vapenexport” av Henrik Westander, Svenska Freds, 1991.
- ¹⁵ ”Vapenexport – svenskt stål biter”, Henrik Westander, Svenska Freds, 1995.
- ¹⁶ ”Flykt undan svenska kanoner, debattartikel i Dagens Nyheter den 26 maj 1995 av Jiborn, Westander och Ångström, Svenska Freds.
- ¹⁷ ”Slutrapport om vapenexport” av Henrik Westander, Svenska Freds, 1991.
- ¹⁸ Regeringen bluffar om vapenexport till Indien, DN-debatt 1999-11-04, Ermanno, Westander, Svenska Freds.

- ¹⁹ ”developed to give the man in action the ability to defeat most types of target” och som kan ”be used in almost any combat situation” skriver man på sin hemsida:
<http://www.saabgroup.com/us/AboutSaab/SaabBoforsDynamics/carl gustaf.htm>.
- ²⁰ Saab årsredovisning 2000.
- ²¹ <http://www.nisat.org> samt <http://www.exercito.gov.br>
- ²² Dagens industri, 2002-07-27 samt 2003-01-23.
- ²³ ”Slutrapport om vapenexport” av Henrik Westander, Svenska Freds, 1991, <http://www.nisat.org>, samt AP den 19 april 2004.
- ²⁴ ”Slutrapport om vapenexport” av Henrik Westander, Svenska Freds, 1991.
- ²⁵ Rickard Svensson från Saab Bofors Dynamics i Hallansposten 29 juni 2005, <http://www.army-technology.com>, oktober 2006 samt Anders Florenius, Saab Bofors Dynamics i Sveriges Radio 2 augusti 2006.
- ²⁶ <http://www.mindef.gov.sg/>, oktober 2006.
- ²⁷ ”Slutrapport om vapenexport” av Henrik Westander, Svenska Freds, 1991.
- ²⁸ <http://www.nisat.org>.
- ²⁹ <http://www.svenskafreds.se/press/19980309.shtml>
<http://www.svenskafreds.se/vapenexport/pff/199804.PDF>.
- ³⁰ <http://www.n24.se>, 2005-10-31.
- ³¹ Pressmeddelande från Saab, 16 januari 2001, samt <http://www.army-technology.com>.
- ³² Oktober 2006, http://www.saabgroup.com/en/ProductsServices/Capability/weapon_systems.htm.
- ³³ Ibid.
- ³⁴ <http://www.saab.se>, Saab Dynamics i Bevingat, nr 4 1996 samt <http://www.bellum.nu>.
- ³⁵ Celsius årsredovisning 1996.
- ³⁶ Riksdagens utredningstjänst, 2004-11-10, Dnr 2004:1973. Kristna Fredsrörelsen har uppmärksammat detta i en särskild kampanj under 2006.
- ³⁷ Sverige finansierar vitryskt förtryck, debattartikel i Dagens Nyheter, 1 juni 2004, Frida Blom och Martin Uggla, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

Kristna Fredsrörelsen